

ПРАКТЫЧНЫ ДАПАМОЖНІК

РАБОТА НАД ПАМЫЛКАМІ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Стаць палодны летні дзень. Высока ў
нобо пылые яркае сонца. Замяла ўжо
дыхае першай спахотай. Трава і
лісце дрэў пацалінамі. Сінія і белыя
прылескі даўно адзвілі. І ў гэтым ім
узрылі яркія россыпы іх
Над кветкамі латані і матылькі.

Цудоўны выгляд на

Калькулятар
адзнакі

Матэматыка і інфармацыя

З НОРМАМІ АЦЭНКІ ВЕДАЎ

ЗМЕСТ

1. Нягрубяя памылкі.....	4
2. Знаі прыпынку ў канцы сказа.....	4
3. Вялікая літара ў пачатку сказа.....	5
4. Вялікая літара ў словах.....	5
5. Падзел на склады і перанос слоў.....	6
6. Праваліс слоўнікавых слоў.....	7
7. Праваліс літары У (нескладовае).....	7
8. Праваліс галосных О, А, Э	8
9. Праваліс галосных Е, Ё, Я	8
10. Парныя звонкія і глухія зычныя.....	9
11. Абзначэнне мяккасці зычных на пісьме.....	9
12. Зьмныя Б, П, М, Ф на канцы слоў.....	10
13. Зычныя Ж, Ш, Ч, Р, Ц , спалучэнне літар ДЖ і галосныя пасля іх.....	10
14. Праваліс Д-ДЗ	11
15. Праваліс Т-Ц	11
16. Падружаныя зьмныя.....	12
17. Раздзяляльны знак апостраф (?).....	13
18. Раздзяляльны мяккі знак (ь).....	14
19. Прыназоўнік.....	14
20. НЕ з дзеясловамі.....	15
21. Аднародныя члены сказа.....	15
22. Праваліс канчаткаў назоўнікаў.....	16
23. Праваліс канчаткаў прыметнікаў.....	17
24. Праваліс канчаткаў дзеясловаў.....	18
25. Канчаткі дзеясловаў 2-й асобы адзіночнага ліку.....	19
26. Праваліс прыставак.....	19
27. Праваліс прыстаўных галосных І, А	20
28. Праваліс прыстаўных зычных В, Г	21
29. Праваліс займеннікаў.....	22
30. Чаргаванне Г-З, К-Ц, Х-С	22
Дадатак 1. Як вызначыць скланенне назоўніка.....	23
Дадатак 2. Як вызначыць склон назоўніка.....	23
Дадатак 3. Як вызначыць склон прыметніка.....	23
Дадатак 4. Як вызначыць спражэнне дзеяслова.....	23
Дадатак 5. Фанетычны разбор слова.....	24
Дадатак 6. Разбор слова па саставе.....	24
Дадатак 7. Тры скланенні назоўніка.....	25
Дадатак 8. Склонавыя канчаткі назоўніка.....	25
Дадатак 9. Склонавыя канчаткі прыметніка.....	26
Дадатак 10. Асабовыя канчаткі дзеяслова.....	26

1. НЯГРУБЫЯ ПАМЫЛКІ

ПРОПУСК, ЗАМЕНА, ПАЎТОР, ПЕРАСТАНОЎКА
літары — гэта нягрубыя памылкі.

Напішы слова правільна, падкрэслі літару або склад, дзе была памылка, пастаў націск. Перапішы слова, падзяляючы яго на склады. Запішы словазлучэнне з гэтым словам.

*Прыклад: работа, ра-бо-та.
Пазакласная работа.*

2. ЗНАКІ ПРЫПЫНКУ Ў КАНЦЫ СКАЗА

У канцы сказа ставіцца:

- **КРОПКА** — калі ў сказе аб чым-небудзь паведамляецца;
- **ПЫТАЛЬНІК** — калі ў сказе заключаецца пытанне;
- **КЛІЧНІК** — калі ў сказе выражаецца прывітанне, заклік або моцнае пачуццё.

Напішы сказ, пастаў патрэбны знак прыпынку, падкрэслі яго. Запішы яшчэ адзін сказ з такім знакам.

Прыклад: Прыйшла вясна. Снег растаў.

6. ПРАВАПІС СЛОЎНІКАВЫХ СЛОЎ

Правіспі слоўнікавых слоў трэба **ЗАПМНІЦЬ** ці правіспіцы **ПА СЛОЎНІКУ**.

Напішы слова правільна, падзялі яго на склады, пастаў націск, падкрэслі цяжкую літару.

Прыклад: мы – тэж, ка – лі – дэр.

7. ПРАВАПІС ЛІТАРЫ Ў (НЕСКЛАДОВАЕ)

Літара **Ў** (нескладовае) заўсёды пішацца **ПАСЛЯ ГАЛОСНЫХ**:

- у **ПАЧАТКУ СЛОВА**: пасля ўрокаў;
- у **СЯРЭДЗІНЕ СЛОВА**: аўторак;
- у **КАНЦЫ СЛОВА**: прыйшоў.

Літара **Ў** (нескладовае) **НЕ ПІШАЦЦА**:

- у **ПАЧАТКУ СКАЗА**: Мы чакалі. Уладзімір не прыехаў;
- **ПАСЛЯ ЗНАКАЎ ПРЫПЫНКУ**: Пацягнула, узняўся вецер;
- **ВЯЛІКАЙ ЛІТАРАЙ**: Для Уладзя прынеслі кнігі.

Напішы слова або словазлучэнне правільна. Запішы яшчэ пару слоў на гэта правіла. Падкрэслі галосную перад ў (нескладовым).

Прыклад: саўба, прауда, крыуда.

8. ПРАВАПІС ГАЛОСНЫХ **О, А, Э**

Галосныя **О, Э** пішуцца **ПАД НАЦІСКАМ. НЕ ПАД НАЦІСКАМ** замест іх пішацца **А**. Літара **Э** не пад націскам пішацца ў словах іншамоўнага паходжан-ня: *зл^аха, зк^амен*. Аднак канцавыя **-Эль, -ЭР** ў гэтых словах перадаюцца як **-Аль, -АР**: *шніцаль, камп'ютар* (акрамя ўласных імён: *Юнітар*).

Напішы слова правільна, пастаў націск. Падкрэслі літары **О, А, Э**. Запішы яшчэ пару слоў на гэта правіла.

Прыклад: в^оз – в^азы, р^акі – р^ака.

9. ПРАВАПІС ГАЛОСНЫХ **Е, Ё, Я**

Літара **Ё** пішацца толькі пад націскам: *зн^езды, с^естры*. Замест **Е, Ё** ў першым складзе перад націскам пішацца **Я**: *з^япля, в^ярба, д^ясяты*. Літара **Е** пішацца ў другім, трэцім і іншых складах перад націскам, а таксама пасля націску: *л^есавік*. Літара **Е** захоўваецца ў некаторых запазычаных словах: *к^ефір, г^ерой, к^ераміка*.

Напішы слова правільна, пастаў яго ў множным ліку, пазнач націск. Падкрэслі літары **Е, Ё, Я**. Запішы яшчэ пару слоў на гэта правіла.

Прыклад: ц^ятлі – ц^ятлыя.

23. ПРАВАПІС КАНЧАТКАЎ ПРЫМЕТНІКАЎ

ПРЫМЕТНІК — часціна мовы, якая абазначае прымету прадмета і адказвае на пытанні *які? якая? якое? якія?*

Прыметнікі адносяцца да назоўнікаў і маюць той самы **РОД, ЛІК, СКЛОН**. У множным ліку прыметнікі па родах не змяняюцца.

Каб даведацца, які канчатак мае прыметнік, **ТРЭБА**:

1. Знайсці назоўнік, да якога адносіцца прыметнік.
2. Вызначыць род, лік, склон назоўніка.
3. З дапамогай табліцы (с. 26) даведацца пра канчатак прыметніка.

Напішы слова правільна. З дапамогай табліцы даведайся, які трэба пісаць канчатак. Запішы яшчэ пару слоў з такім канчаткам.

Прыклад: лесной (кветцы) –

адз. л., ж. р., Д. скл.;

ранней (вясне), дарагой (бабулі).

ДАДАТАК 7.

ТРЫ СКЛАНЕННІ НАЗОЎНІКА

Скланенне	Род	Канчаткі (Н. скл., адз. л.)	Прыклады
1-е	жаночы	-а, -я	<i>вада, песня</i>
2-е	мужчынскі	□	<i>ліст, яблык</i>
	ніякі	-а, -о, -е, -ё	<i>поле, цяпло</i>
3-е	жаночы	□	<i>сталь, глыб</i>

ДАДАТАК 8.

СКЛОНАВЫЯ КАНЧАТКІ НАЗОЎНІКА

Склон	Арзіночны лік			Множны лік
	1-е скл.	2-е скл.	3-е скл.	
Н.	-а, -я	□, -а, -о, -е, -ё	□	-ы, -і
Р.	-ы, -і	-а, -я, -у, (-ю)	-ы, -і,	□ -оў, -ёў, -аў, -яў, -ей, -эй
Д.	-ы, -і, -е, -э	-у, -ю	-ы, -і	-ам, -ям
В.	-у, -ю	□, -а, -о, -е, -ё, -я	□	□ -і, -ы, -оў, -ёў, -аў, -яў, -ей, -эй
Т.	-ой (-ою), -ёй (-ёю), -ай (-аю), -яй (-яю)	-ам (-ем), -ом (-ём)	-у, -ю	-амі, -ямі
М.	-ы, -і, -е, -э	-ы, -і, -у, -е, -ю, -э	ы, і	-ах, -ях

ДАДАТАК 9.

СКЛОНАВЫЯ КАНЧАТКІ ПРЫМЕТНІКА

Склон	М. р.	Н. р.	Ж. р.	Множны лік
Н.	ы, і	-ое, -ае, -яе	-ая, -яя	-ыя, -ія
Р.	-ога, -ага, -яга	-ога, -яга, -ага	-ой, -ай, -яй	-ых, -іх
Д.	-ому, -аму, -яму	-ому, -аму, -яму	-ой, -ай, -яй	-ым, -ім
В.	ы, і, -яга, -ога, -ага	-ое, -ае, -яе	-ую, -юю	-ыя, -ія, -ых, -іх
Т.	-ым, -ім	-ым, -ім	-ой (-ою), -ай (-аю), -яй (-яю)	-ымі, -імі
М.	-ым, -ім	-ым, -ім	-ой, -ай, -яй	-ых, -іх

ДАДАТАК 10.

АСАБОВЫЯ КАНЧАТКІ ДЗЕЯСЛОВА

Асоба	Адзіночны лік		Множны лік	
	I спр.	II спр.	I спр.	II спр.
1-я асоба я, мы	-у, -ю	-у, -ю	-ем, -ём, -ом, -ам	-ім, -ым
2-я асоба ты, вы	-еш, -эш, -аш	-іш, -ыш	-еце, -аце, -яце	-іце, -ыце
3-я асоба ён, яна, яно, яны	-а, -е, -э	-іць, -ыць	-уць, -юць	-аць, -яць

НЕКАТОРЫЯ НОРМЫ АЦЭНКІ ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ НА I СТУПЕНІ НАВУЧАННЯ

(для бацькоў і настаўнікаў)

Вынікі вучэбнай дзейнасці вучняў на ўроках беларускай мовы ў школах з рускай(беларускай) мовай навучання ацняць ваюццаў адпаведнасці з задачамі, якія ставяцца ў праграме да засваення беларускай мовы як другой.

АЦЭНКА ПІСЬМОВЫХ РАБОТ

Пры ацнцы пісьмовых работ вучняў неабходна адрозніваць грубыя, нягрубыя, паўторныя і аднакратковыя памылкі.

1. Грубымі лічацца:

- памылкі на вывучаныя арфаграфічныя і пунктуацыйныя правілы (соонок саўба; сад, жыццё, аб'яз);
- памылкі ў вывучаных слоўніковых словах (зельток, ініцыялы);
- памылкі, дапушчаныя пры вызначэнні марфем, марфалагічных характарыстык часцін мовы, пасля вывучэння адпаведнага граматычнага матэрыялу (гозера — назоўнік жаночага роду замест ніякага).

Грубыя памылкі выпраўляюцца, выносяцца на палі і абазначаюцца:
/ — арфаграфічная памылка, ✓ — пунктуацыйная памылка.

Грубыя памылкі на навучаныя правілы выпраўляюцца, але на палі не выносяцца і не ўлічваюцца.

2. Нягрубымі лічацца:

- пропуск, замена, перастаноўка, паўтор адной і той жа літары ці складу ў слове (борчш замест боршш, вярба замест вярба);
- памылкі ў пераносе слоў (люд-зі замест люд-д-зі, ля-ўжа замест ляў-жа);
- адлічсраванне на пісьме замест літар е, ё, ю, я іх гукавога значэння (йунак, йашча);
- адсутнасць знака прыпынку ў канцы сказа;
- адсутнасць чыркы онага радка;
- памылкі інтэрферэнцыі, якія ўзнікаюць пры адмоўным пераносе з'яў рускай мовы на беларускую мову (блоха замест бляха, уха замест вуха, грабёж замест грабеж);
- ужыванне літары u (рус.) замест i (бел.) у III і IV класах;

Бали	АБЕ і правильність виконання завдання				
	Виконано усе завдання і допущено м :	Виконано 4 завдання і допущено м :	Виконано 3 завдання і допущено м :	Виконано 2 завдання і допущено м :	Виконано 1 завдання і допущено м :
3	7 помилок	5 помилок	3-4 помилки	2-3 помилки	1-2 помилки
4	6 помилок	4 помилки	2 помилки	1-2 помилки	Без помилок
5	5 помилок	3 помилки	1 помилка	Без помилок	—
6	4 помилки	2 помилки	Без помилок	—	—
7	3 помилки	1 помилка	—	—	—
8	2 помилки	Без помилок	—	—	—
9	1 помилка	—	—	—	—
10	Без помилок	—	—	—	—

АЦЕНКА ТЕМАТИЧНОГО ТЕСТУ

Тематичний тест повинен включати 5 ці 10 завдань, які потребують вибору одного варіанта відповіді. Часткова правильна виконання завдання ці не виконання увогуле лічуща виконаним правильно.

Бали	АБЕ і правильність виконання завдання
1	Правильна виконана менш чим на 2 бали
2	Правильна виконана 20 % завдань
3	Правильна виконана 30 % завдань
4	Правильна виконана 40 % завдань
5	Правильна виконана 50 % завдань
6	Правильна виконана 60 % завдань
7	Правильна виконана 70 % завдань
8	Правильна виконана 80 % завдань
9	Правильна виконана 90 % завдань
10	Правильна виконана все завдання

АЦЕНКА КОНТРОЛЬНОГО ДИКТАНТА

Контрольний диктант проводиться з метою перевірки навчальних умінь учнів. Текст диктанта повинен утримувати арфграми і пунктуацію на вивчення правил прикладно у 50% усіх слів диктанта. На дошку можуть бути написані не більш за 3 слова з невивученими арфграмами.